Wikipedia

Pirahana lingvo

La **pirahana lingvo** (Pirahã; en la lingvo mem *xapaitíiso*) estas indiĝena lingvo parolata inter la samnoma popolo, kiuj loĝas en Brazilo, ĉe la Majsia rivero, enflurivero de la Amazono.

La pirahana lingvo estas fonologie la plej simpla konata lingvo, havanta nur dek fonemojn, unu fonemo malpli ol la rotokasa. Ĝiaj fonemoj estas:

	Dulipa	Gingiva	Vela	Glota
Senvoĉa plozivo	p	t	(k)*	x
Voĉa plozivo	b		g	
Frikativo		s**		h
Vokalo	a i o			

* alta tono
* Oni kredas ke /k/ estas libervola kompono de /h/ kaj /i/.
** Nur viroj uzas la /s/-fonemon; virinoj uzas anstataŭ /h/.

La sumo de fonemoj estas nur dek unu se /k/ estas konsiderata kiel fonemo; se ne, viroj uzas dek fonemoj, kaj virinoj nur naŭ (Esperanto, kompare, havas dudek ok). Tamen, ekzistas multaj alofonoj de ĉi tiuj fonemoj; ekzemple, /b/ havas kiel alofonojn bilabialan nazalon (kiel Esperanto /m/) kaj bilabialan voĉan trilon, kaj /g/ havas tre strangan duoblan frapon kiu estas unika al tiu lingvo, laŭ aktuala lingvistika scio.

La IFA ekvivalentoj de la fonemoj estas:

> /p t k ʔ b g s h a i o/

La pirahana estas aglutinanta kaj uzas multajn afiksojn por komuniki signifojn. Multaj verboj estas afiksoj, speciale verboj de ekzisto aŭ egalo. Ekzemple, la pirahana frazo "estas pakao (tipo de mamulo) tie" uzas nur du vortojn:

> *káixihíxao.xaagá gáihí*
> 'pakao.ekzisti tie'

La pirahana ankaŭ uzas sufiksojn kiuj komunikas evidentecon, kategorio de gramatiko, kiu komplete mankas al la hindeŭropaj lingvoj. Unu el tiuj sufiksoj, /-*xáagahá*/, signifas ke la parolanto estas komplete certa pri sia informo:

> *hoagaxóai hi páxai kaopáp.i.sai.xáagahá*
> 'Hoagaxóai li fiŝ-tipon kapti.EPEN.NOMIN.certeco'

Interese, la pirahana uzas kvin parolmediojn; informo povas esti parolata (la normalo), fajfita, zumita, kriegita aŭ enmuzikigita. Fajflingvoj estas raraj, interesiganta la pirahanan kiel studo pri la forteco de tono kaj akcento en komuniko.

Aparte frapa trajto de la pirahana estas la plena foresto de vortoj esprimantaj nombron. Ja ekzistas diversloke en la mondo lingvoj kiuj nur konas la numeralojn unu, du, kaj tri, sed la pirahanoj eĉ ne distingas inter unu kaj du aŭ inter unu kaj pluraj. Ili nur havas vortojn por "pli granda kvanto" kaj "malpli granda kvanto".[1]

Kelkaj vortoj el la baza vortprovizo de la pirahana, ekzemple pronomoj, ŝajas esti pruntaĵoj el la nengatua lingvo. Krom tiuj, la lingvo havas malmultajn fremdajn vortojn, el la portugala. La pirahana *kóópo* 'taso' venas el la portugala vorto *copo*, kaj *bikagogia* 'aferoj' venas el la portugala *mercadoria*.

Nur ĉirkaŭ 150 personoj parolas la pirahanan, en ok vilaĝoj laŭ la Majsia Rivero; tamen, la plejparto de ili estas unulingvaj, sciantaj nur kelkajn portugalajn vortojn, aŭ kelkajn vortojn pri kiuj ili pensas, ke ili estas portugalaj, dum ili fakte estas nengatuaj. (La malmultaj fremduloj, kiujn ili foje renkontas ankaŭ konas tiujn vortojn kaj pensas, ke ili estas pirahanaj). Estas kredo inter la pirahana popolo ke ilia lingvo estas la plej bona parolata lingvo, tial ne ŝajnas esti antaŭvidebla danĝera de lingvomorto.

Daniel Leonard Everett estas usona verkisto kaj sciencisto plej multe konata pro lia studado de la Pirahanoj kaj ilia lingvo.

Referencoj

1. ↑ Doubrava, Lukáš (2016). “Jazyk z jiného světa”, *Učitelské noviny* (la ĉeĥa) **119** (22/2016), p. 15. “Dalším, čím se jejich vyjadřování, ale i myšlení liší prakticky od veškerého ostatního lidstva, je téměř úplná absence numerického uvažování. Pirahové sice označují něco za větší, či menší množství, ovšem počítat už neumějí.”.

Eksteraj ligiloj

- *Cultural Constraints on Grammar and Cognition in Pirahã: Another Look at the Design Features of Human Language (http://www.arthaey.com/conlang/papers/Piraha.pdf)* Daniel L. Everett, Department of Linguistics, The University of Manchester*; Kulturaj Limigoj en Gramatiko kaj Sciado en la Murapirahana: Nova Rigardo al la Konceptaj Trajtoj de Homa Lingvo* (angle)

Elŝutita el "https://eo.wikipedia.org/w/index.php?title=Pirahana_lingvo&oldid=6239290"

Ĉi tiu paĝo estis lastafoje redaktita je 07:05, 16 dec. 2017.

La teksto disponeblas laŭ la permesilo Krea Komunaĵo Atribuite-Samkondiĉe 3.0 Neadaptita; eble aldonaj kondiĉoj aplikeblas. Vidu la uzkondiĉojn por detaloj.